

Metodologický význam historického materialismu pro vojenskou teorii a praxi

Složitost, mnohostrannost a různorodost sociálně ekonomických, politických a ideologických procesů a jevů v současné epoše si zvláště naléhavě vynucuje, aby byly filozoficky a sociálně politicky uceleny, objektivně a pravdivě pochopeny podstatné změny a vývojové tendence ve všech oblastech a sférách společenské praxe.

V podmínkách, kdy agresivní kruhy imperialismu, jak potvrzuje současná mezinárodní situace, pokračují v intrikách proti socialistickým a dalším mírumilovným národům a usilují o porušení existující rovnováhy ve vzájemném poměru sil, jsou naše země socialistického společenství nuceny využívat všech prostředků k vojenskému zabezpečení výsledků socialistické výstavby. Boj za odvrácení války, za zabezpečení mírové budoucnosti je fakticky bojem za zabezpečení rozvoje lidstva.

V této situaci lidé, jako tvůrci dějin, se snaží nejen odpovědět na otázky, proč byla minulost taková jaká byla, přítomnost taková jaká je, ale také, jaká budoucnost je skryta ve vývoji od minulosti k přítomnosti, jakou naději na realizaci mají cíle komunismu v současné etapě vývoje tříděného světa, jakým směrem usměrnit naši pozornost a praktickou aktivitu, abychom připravili budoucnost bez válek, kterou očekáváme.

Splnění těchto požadavků není možné bez vědeckého přístupu ke společnosti, který nám zprostředkovává marxismus-leninismus jako vědecké učení proletariátu a zvláště dialektický a historický materialismus jako jeho obecný teoretický základ.

Objev materialistického pojetí dějin, který patří k historickým zásluhám K. Marxe a B. Engelse, v praxi znamenal nejen prokázání platnosti materialismu i v oblasti společenských jevů, ale také budování důsledně monistické koncepce světa jako celku v materialistickém pojetí přírody, společnosti a lidského myšlení.

Prokázání platnosti materialismu i v oblasti společenských jevů odstranilo, jak napsal V. I. Lenin v článku „Karel Marx“, dva hlavní nedostatky dřívějších společenských teorií. Za prvé, jejich neschopnost vyjádřit objektivní zákony vývoje společnosti a skutečné příčiny ideových pohybů historické činnosti lidí, za druhé ignorování úlohy lidových mas jako opravdových tvůrců dějin. Konstatoval, že Marx formulováním materialistického pojetí dějin ukázal cestu k vědeckému zkoumání dějin jako jednotného procesu, zákonitého v celé své nesmírné mnohostrannosti plné rozporů.

Historický materialismus jako obecná filozofická teorie historického procesu

Dialektickomaterialistickým pojetím dějin se konstituují v rámci jednotné vědecké filozofie její relativně samostatná součást — historický materialismus — jako strukturální část dialektickomaterialistické filozofie, která zahrnuje filozofickou problematiku společnosti.

Objektem zkoumání historického materialismu je společnost jako vývojově nejvyšší a nejsložitější oblast objektivní reality.

Historický materialismus jako filozofická věda o společnosti zkoumá vzájemné souvislosti různých stránek historického procesu, všeobecné zákony vývoje a střídání různých společenských formací, odhalované na základě materialistického řešení vzájemného vztahu společenského bytí a společenského vědomí, objektivní a subjektivní stránky společenského života.

Vznikem historického materialismu se zkonstituovala filozofická teorie, která přistupuje ke společnosti a k dějinám jako k přírodně historickému procesu. Analyzuje dějiny jako proces vzniku, vývoje a střídání společenskoeekonomických formací a prokazuje, že vývoj společnosti je výsledkem činnosti lidí. Tato teorie umožnila díky dialektickomaterialistickému přístupu zkoumat společnost jako zvláštní sociální formu pohybu hmoty, jako jednotný historický proces, jako celek, který představuje systém se složitou strukturou dějů a vztahů, které vzájemným působením spolu vytvářejí materiální jednotu historického procesu. Odhaluje také podstatné stránky a vztahy mezi společenskými jevy a procesy, jejich místo a úlohu v dějinném procesu, nejobecnější zákony, hybné síly historického vývoje i jeho zákonitě tendence.

Tato filozofická teorie umožňuje pochopení také toho, jak společenský subjekt (třída, sociální skupina, národ, stát) prakticky zasahuje do struktury předmětného (objektivního) světa, jak ho přeměňuje z hlediska svých potřeb a záměrů, jaký je výsledek této činnosti (dosahuje-li chtě-

ného cíle), jak si změněné skutečnosti zpětně vynucují změnu původního záměru, a které z lidských záměrů mají pro dějinné proměny společnosti rozhodující význam.

Historický materialismus jako vědecká filozofie společnosti se od svého vzniku neprezentuje jen jako obecná teorie historického procesu, ale i jako metoda vědeckého poznání společenských jevů i jako nástroj revoluční přeměny světa. V důsledku tohoto charakteru vystupuje historický materialismus také jako všeobecná metodologie společenských věd i jako nástroj bezprostředního poznání konkrétních společenských, tedy i vojenských jevů a procesů.

Neoddělitelnou součástí společenské struktury třídních společenskoeekonomických formací jsou sociální jevy, procesy, instituce i teorie, spjaté s vojenstvím, sociálním násilím a válkami. Sociální násilí a války jako fenomén byly vždy v dějinách frekventovaným prostředkem sociální činnosti. Je to možné prokázat pouhým výčtem válek, sociálních konfliktů, revolucí, kontrarevolucí, pučů, palácových převratů, ale i fungováním politických organizací společnosti v té které fázi jejího vývoje. Je tomu tak i dnes v soudobých vnitropolitických i mezinárodních politických procesech.

Z těchto důvodů věnovali klasikové marxismu-leninismu také značnou pozornost problémům násilí, válek i celému vojenství. Snažili se nalézt odpověď na otázky, zda jsou sociální násilí a války nevyhnutelným prostředkem každé politiky a každé společenskoeekonomické formace, jako úlohu plní v dějinném procesu, zda se stanou také pro proletariát nevyhnutelným prostředkem, nástrojem v boji za likvidaci kapitalismu a výstavbu socialismu. K. Marx, B. Engels i V. I. Lenin překonali omezenost a jednostrannost dřívějších teorií, přehodnotili vojenskoteoretický odkaz minulosti a z vědeckých filozofických pozic vytvořili učení o válce a ar-

mádě, založené na vědeckém světovém názoru proletariátu. Tím uskutečnili revoluční převrat také v metodologických přístupech k otázkám války, armády i celého vojenství a vytvořili základy vojenského programu a vojenské vědy proletariátu.

Vzhledem k tomu, že není možné na relativně úzkém prostoru jednoho článku podrobněji analyzovat metodologický význam historického materialismu pro vo-

jenskou teorii a praxi, zaměřím se pouze na základní oblasti vzájemných vztahů, které považuji za filozoficky nejnosnější a neaktuálnější. Půjde především o rozbor dvou problémů. Za prvé metodologického významu historického materialismu jako obecné filozofické teorie pro vojenskou teorii a praxi; za druhé významu historického materialismu jako obecné metodologie společenských a vojenských věd.

Metodologický význam historického materialismu jako obecné filozofické teorie pro vojenskou teorii a praxi

Obecná filozofická teorie společnosti, reprezentovaná historickým materialismem, by nepostihovala celou společenskou skutečnost, kdyby opomenula specifickou oblast společenského pohybu v třídních společnostech — vojenství. Stěží bychom si mohli představit svět v současné epoše přechodu od kapitalismu k socialismu, v podmínkách zůstávajícího se třídního boje mezi dvěma protikladnými společenskými systémy bez organizací a institucí ozbrojeného násilí. Ne náhodou je jednou z důležitých součástí teoretického odkazu K. Marxe, B. Engelse a V. I. Lenina jejich vojenskofilozofická a vojenskoteoretická činnost, vyvolaná potřebami revolučního boje a obrany vymožeností socialismu před imperialistickou agresí.

Socialistické země nikdy nechtěly a nechtějí ani dnes prokazovat přednosti socialismu válkou. Jsou si vědomy toho, že cesta k trvalému míru nemůže být spojována s neustálým hromaděním zbraní a zdokonalováním způsobů ozbrojeného boje. Proto staví proti imperialistické doktríně válečné historie a horečného zbrojení politiku následného boje za mír a bezpečnost národů.

Pro zahraniční politiku zemí socialistického společenství i pro postoje pokrokových sil celého světa je přímo symbolické ztotožnění se s tezí XXVI. sjezdu KSSS, že „všechny národy naší planety nemají dnes důležitější mezinárodní úkol

než uhájit světový mír... Ukazatelem cesty k zítřku nesmějí být přípravy na válku, které odsuzují národy k nesmyslnému mrhání materiálním a duchovním bohatstvím, nýbrž upevňování míru“. (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály, Praha 1981, s. 31 až 32.) Tato stanoviska KSSS neznamenají netečnost k horečnému zbrojení Spojených států amerických a jejich satelitů. „Neusilovali jsme a neusilujeme o vojenskou převahu nad druhou stranou“, zdůrazňuje se v dokumentech XXVI. sjezdu KSSS. „To není naše politika. Ale zároveň nedovolíme nikomu, aby takovou převahu získal nad námi. Takové pokusy a taková snaha jednat s námi z pozice síly nemají naprosto žádné vyhlídky.“ (Tamtéž, s. 24.)

Nutnost obrany vymožeností socialistické revoluce si uvědomovali i klasické marxismu-leninismu, k jejichž historickým zásluhám patří prokázání platnosti dialektikomaterialistického monismu nejen ve společnosti, ale i v oblasti vojenství. Dokázali, že vývoj vojenství je obdobně jako celé společnosti přirodně historickým procesem. Zdůvodněním sociálně historické podmíněnosti válek, objasněním jejich příčin v souvislosti se vznikem soukromého vlastnictví, s rozdělením společnosti na antagonistické třídy a s vytvořením státu dokázali, že válka je zákonitým jevem vykořisťovatelské společnosti, která prohlubuje sociální a národnostní útlak. Rovněž jejich závěry o zvyšující se sociální úloze válek se zůstáváním antagonistis-

tických rozporů ve společnosti a o nebezpečí zneužívání výsledků výroby v zájmu militarismu jsou i v současné době nesmírně aktuální.

Významnou úlohu při odhalení podstaty válek sehrála materialistická dialektika. Zakladatel vědeckého socialismu dialektickým přehodnocením Clausewitzovy teorie války jako pokračování politiky dali nový obsah podstatě války tím, že prokázali třídní charakter války i politiky a odhalili zdroje válečné politiky v ekonomice vykořisťovatelské společnosti. Uplatněním principů konkrétně historického přístupu k válkám položili také základ vědecké klasifikaci válek a hodnocení válek.

Obdobné zásluhy mají také za vědecké zdůvodnění podmínek, které umožňují vyloučení válek ze života společnosti a upevnění míru, za vytyčení a vyřešení vztahů mezi třídním bojem, válkou a revolucí i za vědecké řešení původu, třídní podstaty a funkcí armády jako ozbrojené organizace státního aparátu k vedení války, za rozpracování podmínek vítězství ve válce a zdrojů síly armády. To jsou pouze některé argumenty, které prokazují objektivnost a vědeckost materialistického přístupu k válkám a některým oblastem vojenství. Mají podstatný vliv na obecné celospolečenské problémy.

Filozofickometodologická východiska materialistického pojetí dějin mají také význam pro analýzu parciálních oblastí vojenství. Umožňují odhalení:

— Závislosti věcných prostředků ozbrojeného násilí na způsobu výroby. B. Engels v *Anti-Dühringu* napsal: „... vítězství násilí je založeno na výrobě zbraní a ta zase na výrobě vůbec, tedy — na „ekonomické moci“, na „hospodářské situaci“, na materiálních prostředcích, které má násilí k dispozici.“ (Engels, B.: *Anti-Dühring*. Spisy, sv. 20, Praha 1966, s. 173.)

— Závislosti výzbroje, složení, organizace, taktiky a strategie především na ekonomických podmínkách. „Výzbroj, složení, organizace, taktika a strategie závisí především na příslušném stupni výroby a komunikací...“ zdůraznil B.

Engels. (Engels, B.: *Tamtéž*, s. 173.) „Celá organizace armád a jejich způsob vedení boje a tedy i vítězství a porážka jsou závislé na materiálních, to jest ekonomických podmínkách: na lidech a zbraních, tedy na kvalitě a kvantitě obyvatelstva a na technice.“ (Engels, B.: *Tamtéž*, s. 177.)

— Zákonitostí vztahů mezi úrovní bojové techniky a způsobem vedení ozbrojeného zápasu. „... pokroky techniky, jakmile se daly vojensky použít a byly také použity, skoro násilně vynutily změny, ba převraty ve způsobu vedení boje a k tomu ještě často proti vůli vojenského velení,“ napsal B. Engels v citovaném díle. „Engels, B.: *Tamtéž*, s. 178.)

— Politiky jako základního strukturního prvku podstaty války jako společenskohistorického jevu i formulování základních metodologických principů analýzy průběhu a výsledků války politickým prizmatem třídních zájmů a poměrů mezi třídami.

Realizace tohoto principu při analýze války znamená respektovat skutečnost, že politika určuje zaměření, charakter příprav třídy, státu, koalice na konkrétní válku. Stanoví kritéria pohotovosti k válce, vytyčuje cíle, kontroluje zahájení a do značné míry i průběh války. Ovlivňuje průběh války určováním a upřesňováním jejich strategických cílů. Prostřednictvím strategie působí politika na konkrétní formy a způsoby ozbrojeného zápasu, které podřizuje celkovému vojenskopolitickému záměru. Politické prostředky sjednocují a koordinují působení všech činitelů, které rozhodují o průběhu a výsledku války. Politika využívá výsledků války a stanoví nové cíle a úkoly tříd, společnosti na základě reálných sociálních následků války. Válka však také působí zpětně na politiku. Klade požadavky na materiálně technické zabezpečení války, zabezpečení vojenskovědeckého výzkumu i morálně politickou a psychologickou přípravu vojsk.

— Vlivů ideologie a uvědomění lidových mas na způsob vedení ozbrojeného zápasu a na výsledek války. B. Engels

napsal: „Emancipace proletariátu bude mít také svůj zvláštní výraz a vytvoří svou zvláštní, novou metodu války.“ (Engels, B.: Možnosti války svaté aliance proti Francii. Marx-Engels. Spisy, sv. 7. Praha 1959, s. 514.) Podobně V. I. Lenin formuloval tezi o morálním duchu armády. Vyjádřil v ní obecnou zákonitost války. „V každé válce je nakonec vítězství podmíněno morálním stavem mas, které na bojišti prolévají svou krev.“ (Lenin, V. I.: Projev na veřejné konferenci. Spisy, sv. 31. Praha 1955, s. 131—132.)

Z těchto souvislostí vyplývá, že oblast vojenství je neoddelitelná od obecných společenských problémů třídní společnosti. Historický materialismus jako obecná

filozofická teorie společnosti umožňuje odhalit vnitřně protikladný vliv vojenství, zvláště válek na dějinný vývoj, ale také vliv celospolečenských faktorů materiálních i ideálních, objektivních i subjektivních na vývoj vojenství vcelku i na jeho jednotlivé oblasti.

Zvláště v současné epoše vystupují problémy války a míru nejen v parciálním společenském, ale celosvětovém významu. Jak bylo zdůvodněno na XXVI. sjezdu KSSS, „...dnes neexistuje pro žádný národ podstatnější, důležitější úkol, než je udržení míru, než je zajištění základního práva každého člověka — práva na život.“ (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály. Praha 1981, s. 7.)

Význam historického materialismu jako obecné metodologie společenských a vojenských věd

Společnost není předmětem zkoumání jen historického materialismu, ale i dalších věd ekonomických, politických, právních, historických, sociologických, psychologických, ale i etiky, estetiky, vojenské vědy aj. Tyto společenské vědy mají svůj předmět zkoumání, své vlastní metody. Jejich specifičnost, ve srovnání s historickým materialismem, je v tom, že každá z těchto věd studuje pouze určité stránky života společnosti a zákonitosti jejich vývoje.

Historický materialismus jako obecná filozofická věda o společnosti zkoumá společnost a dějiny jako jednotný proces, obecné zákony vývoje společnosti, dialektickou jednotu materiálních a duchovních faktorů sociální reality, vzájemnou souvislost objektivních a subjektivních podmínek života společnosti i vzájemné souvislosti a podmíněnosti jednotlivých oblastí společenského života. Specifičnost předmětu historického materialismu určuje i jeho místo mezi ostatními společenskými vědami. Historický materialismus je nejen filozofickou teorií společnosti, ale vystupuje vůči ostatním společenským vědám jako obecná teorie a metoda poznávání konkrétních společen-

ských jevů a procesů, jako obecná metodologie společenských a vojenských věd.

Revoluční převrat, k němuž došlo vznikem filozofické vědy o společnosti, měl důsledky i pro ostatní společenské vědy a společenskou praxi. Prokázání platnosti dialektickomaterialistických principů, kategorií a zákonů i ve společnosti mělo rozhodující význam pro všechny společenské vědy, neboť objektivní vědecký a stranický přístup historického materialismu ke společnosti umožnil přehodnotit výsledky všech společenských věd i přebudovat jejich metodologii na základě materialistického pojetí dějin.

Historický materialismus umožňuje konkrétnějším společenským vědám chápat sociální jevy v jejich materiální jednotě a mnohotvárnosti, vnitřní souvislosti, vzájemné podmíněnosti i v pohybu a vývoji. Tím, že tyto vědy vycházejí z filozoficko-teoretických a metodologických východisek a konfrontují své závěry s celkovým teoretickým obrazem společnosti, poskytovaným historickým materialismem, dospívají k pravdivému poznání. S pomocí principů, kategorií a zákonů historického materialismu se může ekonom, historik, právník i vojevědecký pracovník zo-

rientovat ve složité síti jevů a vztahů společenského života. Znalost historického materialismu i příslušného speciálně společenského i vojenského oboru pomáhá postupovat při studiu společenské empirie od jednotlivého k obecnému, od povrchního poznání k hlubšímu, od jevů k podstatě historického procesu. A naopak studium a zkoumání výsledků konkrétních společenských věd obohacuje historický materialismus a vytváří podmínky pro jeho další rozvinutí.

Metodologické bohatství historického materialismu vytváří předpoklady pro objektivní vědeckou orientaci ve všech oblastech vojenství. K pochopení obsahu historického materialismu i jeho metodologické funkce při analýze vojenské teorie a praxe přispívají principy, kategorie a zákony historického materialismu.

Principy objektivního přístupu k vojenským jevům, prvotností materiálního základu společnosti a vojenství před společenským vědomím, principy historismu i stranického a třídního přístupu k sociálním a vojenským procesům vyjadřují metodologická východiska, jejichž respektování je nevyhnutelné při analýze jakékoliv oblasti vojenství.

Obdobně kategorie historického materialismu, jako objektivní odraz určitých stránek, vlastností a souvislostí zkoumaného objektu v lidském vědomí, plní důležitou metodologickou funkci při analýze vojenských jevů a procesů jak globálních, tak i parciálních.

Platí to např. o analýze vývoje způsobů vedení ozbrojeného zápasu, která patří k základním úkolům vojenské teorie a praxe. Připravit armádu na válku předpokládá umět předvídat charakter budoucí války a na základě toho stanovit takové formy výcviku a výchovy příslušníků armády, které odpovídají novým prostředkům vedení ozbrojeného zápasu.

Nové objektivní podmínky vedení ozbrojeného zápasu si v současném období vynucují také analýzu vlivu vědeckotechnické revoluce ve vojenství na způsoby vedení ozbrojeného zápasu. Zkoumání

těchto vlivů a jejich realizace ve výcviku a výchově vojsk nejen umožňuje lépe zabezpečit obranyschopnost zemí socialistického společenství v případě jejich napadení, ale vytváří také předpoklady pro odvrácení možné války.

V této souvislosti vystupuje do popředí obsahové vyjádření kategorií: způsob vedení ozbrojeného zápasu, forma a charakter ozbrojeného zápasu, charakter a druh ozbrojeného zápasu aj., ale také kategorií, které souvisí s analýzou činitelů sociálně ekonomické, vojenskopolitické, vojenskotechnické povahy i lidského činitele, které ovlivňují ozbrojený zápas.

Rovněž analýza prvků ozbrojeného zápasu — bojové techniky a člověka — je možná jen při využití metodologického bohatství kategorií obsahu a formy, celku a části, systému a elementu, kvantity a kvality aj. Ty jsou nevyhnutelné k prokázání toho, že změny v bojové technice a ve složení armády jsou základní příčinou změn způsobů a forem vedení ozbrojeného zápasu. Čím hlouběji a všestranněji se podaří prostřednictvím kategorií zachytit a zobrazit mnohotvárné stránky vojenských jevů, do jak husté sítě vztahů se podaří pomocí kategorií proniknout, tím úplněji a všestranněji je možné postihnout zkoumanou oblast.

Dynamičnost, proměnlivost a rozpornost vojenství není možné v celé šíři postihnout bez využití metodologického bohatství, které nám poskytují zákony historického materialismu. Klasikové marxismu-leninismu přistupují k vojenství jako k přírodně historickému procesu. V něm se prosazují zákony, které působí nezávisle na vůli, vědomí a úmyslech lidí, naopak samy jejich vůli, vědomí a úmysly určují. Tyto zákony, které působí objektivně a nezávisle na vůli a vědomí, se však prosazují výlučně prostřednictvím činnosti lidí buď živelně jako cizí síla, nebo je jejich působení zprostředkováno uvědomělou činností lidí. „Není to tak, že by dějiny používaly člověka jako prostředku k dosažení svých cílů — jako by

byly nějakou zvláštní osobou," napsali K. Marx a B. Engels, „— ne — dějiny nejsou ničím jiným, než činností člověka, který sleduje své cíle.“ (Marx, K., Engels, B.: Svatá rodina. Marx—Engels: Spisy, sv. 2. Praha 1957, s. 111.)

V aplikaci na válku to znamená, že v praktické konfliktní interakci lidových mas, tříd, politických stran, armád i jednotlivců, jejímž obsahem je pokračování politiky jinými násilnými prostředky, jsou vytvářeny podmínky, v nichž působí zákony války. Vzhledem k tomu, že válka je nejen ovlivňována, ale také ovlivňuje všechny oblasti života společnosti — oblast ekonomickou, politickou, ideologickou a především vojenskou, nepůsobí zákony v jednotlivých oblastech „vedle sebe“, v „čisté podobě“ — izolovaně, ale působí jeden na druhý a obecný výsledek tohoto působení. Předpoklady pro působení objektivních zákonů války tvoří nejen materiální činitele, ale i činitel duchovní.

Metodologické bohatství historického materialismu je značně obsáhlejší a všestrannější. Znalost principů, kategorií i zákonů historického materialismu umožňuje analyzovat podstatu a původ vojenskosti, jeho třídní charakter, sociální funkce, dějinné proměny, stejně jako podstatu a zvláštnosti zákonitostí válek, vytýpat zákony vzniku průběhu a výsledků válek, respektovat historickou podmíněnost válek apod.

Soudobé vojensství jako velmi složitý, rozporný a mnohostranný společenský jev, zkoumá řada věd společenských (filozofie, ekonomie, vědecký komunismus, historiografie, právní vědy, sociologie, etika, vojenská věda aj.), přírodních, technických i matematických. Přínos jednotlivých věd pro vojensství je závislý na předmětu jejich zkoumání a na jejich postavení v systému vojenskovědeckých poznatků. Jednotlivé vědy jsou při analýze války nezastupitelné. Každá z těchto věd se vyznačuje různým stupněm obecnosti a šíře a tedy i rozdílným významem jejich poznatků pro vojensství.

Podle toho, zda příslušná teorie odhaluje zákony, analyzuje pojmy a kategorie, které mají význam i pro jiné vědy a poskytuje jim některé metody, pomocí kterých příslušná věda dosahuje vědeckých poznatků a výzkumných cílů, plní metodologickou funkci. Metodologická úloha, metodologický význam teorie jsou dány tím, že její obsah a závěry mají určitý vliv na jiné vědy, usměrňují, regulují poznání a praxi v celku nebo v některé jiné oblasti. Souhrn zákonů a tezí, pojmů a kategorií, přístupů a postupů vytváří prostředky (metodologický aparát), pomocí nichž daná teorie usměrňuje, reguluje řešení úkolů v jiných oborech poznání a praxe.

V souvislosti s řešenými problémy považují za potřebné zdůraznit, že teoreticko-metodologickým východiskem analýzy vojenské teorie a praxe je marxisticko-leninské učení o válce a armádě, které je syntézou vzájemně propojeného studia války a armády všemi základními součástmi marxismu-leninismu, tedy marxisticko-leninskou filozofií, politickou ekonomikou i vědeckým komunismem.

Marxisticko-leninská filozofie je nejobecnější teorie a metoda, jako teoretický základ světového názoru a obecná metodologie poznání a praxe a její neoddělitelná součást — historický materialismus — jako obecná filozofická věda o společnosti, přispívající filozofickými prostředky ke sjednocení filozofické, ekonomické a politické analýzy a vytvářejí předpoklady komplexního obecného zkoumání problémů války a armády.

Historický materialismus jako neoddělitelná součást marxisticko-leninské filozofie obstál v ostrých ideově politických srážkách s nemarxistickými teoriemi v minulosti a prokazuje svou životnost i v současné epoše. Vyrůstá intenzita třídního boje v mezinárodním měřítku právě v oblastech, které se dotýkají podstaty společenského pohybu a vývoje i problémů metodologie.